

Loggia dziedzińca między stajniami a kuchniami królewskimi. **Wawel dziś i w przyszłości:** Widok baszty senatorskiej z przyszłego ogrodu muzealnego.

Wszystkie ciosy i świty ulgi, jakich nam los dostarczył, znalazły swe odbicie w zamku wawelskim, który dotrwał do lepszych chwil, gdy po wiekowych burzach wolno nam było chować w jego podziemiach Kościuszkę i wieszczą Adama, aż do dni dzisiejszych, gdy już w naszych niepodzielnie rękach wraca Wawel do swej dawnej szaty.

Celem zobrazowania przebiegu robót na zamku wawelskim i dokonanych już restauracji, oraz projektów przyszłej postaci Wawelu, zamieszczamy szereg ilustracji, objaśnionych następującym źródłowym artykułem, pióra architekta, p. Tadeusza Nowakowskiego, pracującego przy budowie Muzeum Narodowego:

* * *

Po wiekowem prawie posiadaniu opuściło wojsko austriackie wzgórze wawelskie dnia 7-go sierpnia 1905 roku, a wszystkie budynki, jak pałac królewski, gmachy szpitali obydwoh i budynki poseminaryjne zostały oficjalnie oddane, delegatom kraju. Od lat 8-miu pracuje się już nad wskrzeszeniem Wawelu do dawnej świetności, a fundusze na to daje kraj w kwocie 100.000 koron rocznie, tyleż cesarz, a przy tem jest kilka większych zapisów i składka pani Ulanowskiej (110.000 kor.). Pracę tą można podzielić na dwie części: prace przygotowawcze, polegające na studiach czynionych na murach i w terenie, i na prace konserwatorskie, dążące do odnowienia zamku w tej formie, w jakiej zastały go rozbiorowe czasy polskie. Praca ta była

i jest żmudną i wymagającą długich studyów, debat i dotychczas prawie nie wyszła po za ramy pierwszej części programu. Pracami temi kierował do jesieni roku 1913 arch. Zygmunt Hendel, od jesieni 1913 r. wspólnie z arch. Ignacym Sowińskim, a od lutego 1914 r. całkowite kierownictwo objął arch. Ignacy Sowiński z Wiednia, administrację zaś całą prowadzi inspicjent restauracji architekt K. Skawiński.

Przyjrzymy się teraz temu, co na Wawelu już wykonano, a co do wykonania pozostaje. Te lat 8 pracy tworzy pokaźny rejestr.

Postępujemy więc według gatunku robót:

W robotach terenowych zniesiono częściowo wały austriackie z drugiej połowy XIX. wieku — obni-

Wawel dziś i w przyszłości: Część Smoczej Jamy z wejściem.